

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 8. Beit og Brom.

Fylke: Vest agder.

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Laudal----- og Søgne

Emne: Beit og Brom.

Bygdelag: Øvreheia---Austre del.

Oppskr. av: O.G.Bruskeland

Gard: Bruskeland --- Berge.og

(adresse): Mandal.

G.nr. ? Br.nr. ? Stausland.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

A. Egen erindring fra 1880- 1890 årene.

Fra Søgne muntlige opplysninger fra bygdefolk.

Beit er mig bekjendt et navn som ikke brukes eller har vært brukt her. Brom derimot er kjendt overalt.

I Laudal bruktes Brom som navn på de små kviste og knopper av osp som ble samlet til hjelpefor i vintertiden gjerne februar-mars og første del av april. Når man utførte dette arbeide sa man at man var tilskogs å Broma eller ute å Broma. Dersom den grønne bark på stamme og grene skulde brukes til skav ble alt på treet kjørt heim på samme tid. Da kunde man ta bromet på tune. I motsat fald måtte man til skogs å samle det. Kvist med knopper av Bjørk har jeg ikke hørt ble brukt i vintertiden. Derimot om våren, når knoppene hadde åpnet sig, så der ble endel lauv. Man laua bjørk om våren før storfeet kunde slippes på beite nokså meget selvsagt serlig i år det var knapt om høi eller ugunstig vær så dyrene måtte holdes inne lengere end vanleg. Noget lignende gjaldt også for bjørk i Søgne. Der brukte man mest Brom av eik. Der det var lite skog så det gjaldt om å spare på denne kjyllet man treene: Man kleiv opp i bjørketreene og hugde av storpaten av greinene, men lot endel små stå igjen til å holde liv i stammen, så voks omsider nye til igjen og efter endel år kunde

2. Beit og Brom.

tret kjylles pånytt. I Søgne ble eik kjyllet i betydelig grad. I kyststøket vat lite skog så det gjaldt å utnytte treets evne til å produsere. I ca 1,5 m. høide fra marken hugget man bort alle grene. Så sprat der ut nye skud som omsider dannet en frodig kost og når disse var passe store til å skave ble de huddet vekk. Nye vokste frem igjen og etter endel år kunde treet kjylles eller høste pånytt.

Grenene ble så skavet og toppene brukt som Brom. Når det var frodige livskraftige tre ble også kvaliteten av skav og brom godt. Hugningen og heimhentinga foregik nok mest etter som skavingen kunde utføres og bromet trengtes som for. Det måtte ikke ligge å tørke, og så galdt det om at alt ble nyttet. Redskaper som bruktes var øks og sigd.

Brom ble mest nytta til storfe og i vintertiden til sau. Var det bar mark ble sauen sluppet ut og fandt da denne slags for selv. Til storfeet ble brom mest brukt særskildt, men også blandet med høi. Det ble hakket mer eller mindre fint. Tildels måtte man ta igjen fra båsen endel grove rester. Å slippe storfe ut på tunet til den heimkjørte vedhaug for å forsyne sig var neppe brukt.

Jeg har ikke hørt at heimhentinga skulde foregå på bestemte dage f. eks langfredag.

Nu er det nærmest slutt med bruk av denne slags hjelpefor.

Ganske anderledes stiller det sig med bruk av lyng, men det foreligger ikke nu.

Mandal 16 januar 1948.

O. H. Bruskeland

Hr. Andreas Ropeid,

Norsk Etnologisk Gransking,

Bygdøy.

At lauvskogen frå gamalt har spela ei stor rolle som krøterfor er heil sikkert. Uttløyning av rettigheter i utmark og skog ved utskiftingar visar det. Som døme kan eg visa til utskifting av garden Nødeland i Greipstad. Ein utskiftingsmann fortalde at der i enkelte teigar var såvidt eg hugsar heile 7 som hadde rettigheter. Utskiftingskontoret i Kristiansan kan nok melda nerare om det.

I mi heimbygd, Laudal, blei først i 80 åra av einskilde brukt litt brom. Med dette meinte dei småkvist av osp. Resten av ospa blei skava. -ein sa at dei skov. Til å få borken av dei små kvistar brukte ein kniv til dei grovare, dele skavljå- ein avbroten ljå som dei rulla ei fille rundt ljåblzdet og elles nytta "kjodet" til skaft. Brom av osp og skav av både osp og raun(roggn) blei rekna som godt hjelpefor, men hadde den feil at fløten jamnast blei "bitter".

Småkvist av bjørk haurde eg aldri nemnd som "brom" og har heller ikkje haurt^{2A.} frå andre stader. Dei som brukte småkvister av bjørk, sa at "dei lema". Det blei lite brukt. Ein vilde best mogeleg venta med å nytta dette av bjørka til der var komen litt lauv. På den måten gjorde bjørka god nytte til for for 1/2 storfeet fram på vårparten. Bjørka blei til vanleg "klyld" (nava). Så vaks nye greinar fram og etter nokre år kunde bjørka kjyllast på nytt.

I Søgne og Greipstad, mest i Søgne, blei småkvist og knoppar av eik nytta til for. Desse småkvistar med knop blei her kalla for brom. Når dei unge eiketre var komen til høveleg storleik blei greinene og toppen kapp av i 2 a 2,5 m. hø høgde. Så vaks nye greinar ut som ein "dusk". Når så greinene og toppskota hadde fenje ein storleik som tjukke spaserstokkar blei dei høggen av inn til stammen. Dette holdt dei på med i mange år framover. Stammen vaks sjølv sagt også og stod som grove stolpar. Småkvist og knop kaldtes "brom". Dei gravar dele blei skava og dei gamle som hugsar etter dette fortalde at det var godt for både bromen og kjyllast/ skave frå del/ greinene.

For fylket eller har lyng, lauv av bjørk, osp og raun spela stor rolle som vinterfor. Brom, skav og lemar mindre.

Det skulde gleda med om dette kunde vera til litt retleing.

Mandal 10 januar 1955.

Vyrdsamt

O. G. Bruskeland

1191

Bygging

Et inntrykk av et hus som er bygget på en fjell-
side. Husene er bygget i tre og har en spesiell
estetikk. De er bygget i et område som har
en spesiell atmosfære.

I et tidligere nummer av denne tidsskrift

ble det omtalt en av de mest interessante
bygginger som er blitt utført i Norge.

Dette huset er bygget i et område som har
en spesiell atmosfære.

Det er bygget i et område som har en
spesiell atmosfære.

Huset er bygget i et område som har en
spesiell atmosfære.

Det er bygget i et område som har en
spesiell atmosfære.

Huset er bygget i et område som har en
spesiell atmosfære.

Det er bygget i et område som har en
spesiell atmosfære.

Huset er bygget i et område som har en
spesiell atmosfære.

Det er bygget i et område som har en
spesiell atmosfære.

Huset er bygget i et område som har en
spesiell atmosfære.